

Södertörns högskola | Förskolläraryrket med interkulturell profil

Examensarbete 15 hp | Utbildningsvetenskap | Hötterminen 2014

Pedagogisk dokumentation

– Förskollärares attityder till pedagogisk dokumentation i förskolan och ramfaktorers påverkan

15hp

Av: Emelie Jakobsson och Therese Petré

Handledare: Anna Lindqvist Bergander

Förord

Vi vill inleda detta examensarbete med att tacka alla våra informanter som har delat med sig av sin dyrbara tid och kunskap så att vi har kunnat genomföra denna studie. Tack vare er medverkan har vi fått en djupare förståelse för hur arbetet med pedagogisk dokumentation kan se ut på förskolorna.

Vi vill även tacka vår handledare Anna Lindqvist Bergander för ditt stöd, din tillgänglighet och dina kloka råd under denna tid.

Tack!

Abstract

Title: Pedagogical documentation - Preschool teachers' attitudes towards pedagogical documentation in Preschool and frame factors influence

Author: Emelie Jakobsson och Therese Petré

Mentor: Anna Lindqvist Bergander

Term: Autumn 2014

In the Swedish Curriculum (Lpfö 1998, revised 2010) pedagogical documentation constitute a big part. It is important that the childrens development and learning are documented properly, both for the child itself, but also as an quality review and evaluation of the work that is made at the Preschool.

In this study we have examined preschool teacher's attitudes towards pedagogical documentation and how they work with it and use it in the daily work at the Preschool. We have also examined their own abilities to implement pedagogical documentation. For whom is the documentation made for? We also wanted to see if the children had any opportunity to influence the work.

We have used a qualitative method and our study is based on six semi-structured interviews with six preschool teachers. We have used Ulf P Lundgren and Urban Dahlöfs frame factor theory and Vygotskijs sociocultural perspective theory.

The result showed that preschool teachers have a positive attitude towards educational documentation but their work is often affected by the external frame factors which makes it hard for the Preschool teachers to realize the pedagogical documentation work.

Keywords: Pedagogical documentation, Preschool, Childrens participation, Sociocultural perspective, Frame factor theory. **Nyckelord:** Pedagogisk dokumentation, förskola, barns delaktighet, ramfaktorteori, sociokulturella perspektive

Innehåll

1 Inledning	1
1.1 Bakgrund	2
1.1.1 Läroplanen.....	2
1.1.2 Pedagogisk dokumentation enligt Skolverket	3
1.1.3 Pedagogisk dokumentation enligt Malaguzzi.....	4
1.2 Syfte	5
1.3 Frågeställning	5
2 Teori	6
2.1 Leken och den närmaste utvecklingszonen	6
2.2 Det sociokulturella perspektivet	7
2.3 Ramfaktorteorin	8
2.4 Teorisammanfattning	8
3 Tidigare forskning	10
3.1 Barns delaktighet och inflytande	10
3.2 Pedagogisk dokumentation	13
3.3 Maktförhållande	15
4 Metod	18
4.1 Intervju som metod	18
4.2 Observation	19
4.3 Analys av insamlat material	19
4.4 Urval	20
4.5 Genomförande och material	20
4.6 Problem med intervjuer	21
4.7 Validitet och reliabilitet	22
4.8 Etiska Aspekter	23
4.9 Metoddiskussion	24
5 Resultat och analys	25
5.1 Arbetet med pedagogisk dokumentation	25
5.2 Syftet med dokumentation	27
5.3 Attityder och förutsättningar kring arbetet med pedagogisk dokumentation	29
5.4 Maktförhållanden och barns delaktighet	31
6 Diskussion och slutsatser	34
6.1 Diskussion	34
6.2 Slutsats	37
6.3 Vidare forskning	39
Referenslista	40
Bilagor	42
Bilaga 1: Intervjufrågor	42

1 Inledning

Vi har under vår utbildning kommit i kontakt med pedagogisk dokumentation och insett hur viktig den är för förskoleverksamheten. Pedagogisk dokumentation är ett intressant område som det finns många åsikter om ute bland förskolorna.

I Läroplanen för förskolan finns det ett helt avsnitt som behandlar just dokumentation, utvärdering och utveckling av verksamheten. Enligt Skolverket ska pedagogisk dokumentation ses som ett arbetsverktyg. Genom att dokumentera det dagliga arbetet på förskolan, samspelet mellan barnen och pedagoger, och sedan analysera detta kan man finna vägar att utveckla sin verksamhet (Skolverket, 2012).

Under våra VFU-perioder har vi dock upplevt att det råder en viss osäkerhet hos många pedagoger kring just detta arbetsverktyg. Vi har sett att vissa pedagoger gärna undviker att dokumentera och ofta hör vi att det beror på tidsbrist. I andra fall nöjer pedagogerna sig med att samla teckningar i en pärm men dokumentation är mer än så, det är en kombination av material, kunskap, arbetsmetoder och förskolemiljö med mera.

Vi har i vår uppsats undersökt hur ett antal förskollärare ser på pedagogisk dokumentation och hur de arbetar med det i praktiken. För vem dokumenterar man? Är det för att förbättra verksamheten eller gör man det för att ha något att visa upp för barnens föräldrar?

Vi kommer att använda oss av begreppen förskollärare och pedagoger. När vi skriver förskollärare menar vi de personer som vi har intervjuat och när vi nämner pedagoger menar vi hela arbetslaget generellt.

Vår förhoppning med denna uppsats är också att utveckla vår kunskap inom detta ämne så att vi, när vi snart ska ut i arbetslivet, kommer att känna oss mer bekväma med användandet av pedagogisk dokumentation. Vi vill även kunna bidra till forskningen om pedagogisk dokumentation så att andra kan ta del av vårt material och det vi har kommit fram till i vår slutsats.

Vi har valt att använda och luta oss mot Vygotskijs teorier om det sociokulturella perspektivet och den proximala utvecklingszonen. Barn lär sig i och av sin omgivning och framförallt genom lek. I leken och i det sociala samspelet måste vi som pedagoger vara med och fånga upp barnens intressen och ge barnen det material som krävs för att en utveckling och ett fortsatt intresse ska ske. Med hjälp av just pedagogisk dokumentation kan pedagogerna enklare synliggöra detta och främja att arbetet utvecklas i rätt riktning.

Vi kommer även att använda oss av Ulf P Lundgrens ramfaktorteori. Med hjälp av ramfaktorteorin kan vi se vilka ramar som styr och påverkar pedagogerna i deras verksamhet.

1.1 Bakgrund

1.1.1 Läroplanen

Pedagogisk dokumentation genomsyrar en stor del av förskolans läroplan och det är förskolläraren som har det yttersta ansvaret att den följs och att dokumentationen utförs. Men givetvis så ska hela arbetslaget arbeta aktivt med dokumentation som ett verktyg.

I Lpfö 98/10 har pedagogisk dokumentation fått ett helt avsnitt, det står bland annat att det är förskollärarens ansvar att dokumentera barns lärande och deras utveckling för att kunna utvärdera förskolans verksamhet (s. 14). Med hjälp av pedagogisk dokumentation kan man synliggöra barnens utveckling och sedan utvärdera vilka faktorer som spelar in för barnens lärande, samspel och lek.

För att kunna stödja och utmana barnen i deras lärande behövs kunskap om varje barns kunnande, delaktighet och erfarenheter samt inflytande över och intresse för de olika strävandemålen. Kunskap behövs också om hur barns frågor, utforskande, engagemang och erfarenheter tas till vara på i verksamheten samt hur deras kunnande utvecklas och hur de upplever verksamheten som rolig, meningsfull och intressant (Lpfö98/10, s. 14).

I Lpfö 98/10 står det även att syftet med utvärdering är att få kunskap om hur förskolans kvalitet kan utvecklas så att alla barn får de bästa möjliga förutsättningarna för utveckling och lärande. Utvärderingen ska utgå ifrån ett tydligt barnperspektiv där såväl föräldrar som barn skall vara delaktiga (s. 14).

Leken är viktig för barns lärande och utveckling och ska prägla hela verksamheten i förskolan. Många förmågor som till exempel fantasi, kommunikation, inlevelse, symboliskt tänkande, samspel och problemlösning stimuleras i lekens lustfyllda lärande. Barnen kan genom leken få möjligheter att bearbeta sina känslor, upplevelser och erfarenheter. Detta måste förskolan och arbetslaget arbeta aktivt med genom reflektion (Lpfö98/10, s. 6).

1.1.2 Pedagogisk dokumentation enligt Skolverket

Pedagogisk dokumentation är ett verktyg och ett förhållningssätt som går ut på att man observerar, tolkar, analyserar och reflekterar för att försöka se och förstå vad som sker i verksamheten med ett normkritiskt tänkande.

Den pedagogiska dokumentationen ska ses som ett verktyg där man bland annat kan fånga upp barnens intressen. Även barnen ska vara delaktiga i arbetet. Barnen kan själva få vara med och filma, fotografera och anteckna och sedan samtala och reflektera om materialet som samlats in. Detta är grunden till hur pedagogerna väljer att gå vidare. Samtalet och reflektionen är det som man sedan kan använda för att skapa en utveckling av verksamheten. På förskolan ska man arbeta aktivt med detta och ta med sig det man kommit fram till tills nästa gång arbetet sker (Skolverket, 2012, s. 15).

Genom att arbeta med pedagogisk dokumentation kan man följa de processer som pågår vid inläring och hela tiden hålla dem igång. Samtidigt är det viktigt att dokumentationen görs i samspel med barnen så att det inte bara blir en slags ensidig bedömning. När barnen får vara delaktig i sitt eget lärande sker ofta spännande och oförutsägbara saker. Det går kanske inte att dokumentera allt som händer i det dagliga arbetet ute på förskolorna, man får fokusera på olika områden och lära sig arbetssättet. Kvalitet är i detta fall ofta viktigare än kvantitet. Det vill säga, det är viktigare att komma fram till djupare analyser av det man samlat in och dokumenterat än att just mängden insamlat material är stor (Skolverket, 2012).

1.1.3 Pedagogisk dokumentation enligt Malaguzzi

En som tidigt förespråkade pedagogisk dokumentation är grundaren till Reggio Emilia-filosofin, Loris Malaguzzi (1921-1994). Malaguzzi var en italiensk filosof som ansåg att barn blir kompetenta med rätt förutsättningar. Malaguzzi ansåg att pedagogisk dokumentation bör ske naturligt i samspel mellan barn och pedagoger. Materialet i form av papper, pennor, bandspelare och kamera ska alltid finnas tillgängligt.

När man som pedagog observerat något tillsammans med barnen och dokumenterat det menar Malaguzzi att man ska sätta sig ner i arbetslaget och tolka, analysera och utvärdera verksamheten och på vilket sätt man arbetar på. Han anser även att dokumentation inte ger några rätta svar utan istället ger upphov till fler frågor (Wallin, 1996, s. 132-133).

Förskolorna i den Italienska staden Reggio Emilia och även de som i Sverige är influerade av denna pedagogik är ofta utformade med ett stort torg där det finns plats för samspel mellan barnen samt mellan barn och vuxna. De har även en eller flera ateljéer där de kan pyssla med olika saker. Man strävar efter en avskildhet samtidigt som barnen ska se vad som pågår i de andra rummen.

De använder så kallade rum i rum. Man delar ofta av ett stort rum till flera smårum genom att till exempel göra små avdelningar där barnen möter olika teman i form av till exempel matematikmaterial och språkmaterial för att kunna utforma en miljö och en verksamhet där ett samspel mellan barn och pedagoger skapas genom lek (Lenz Taguchi, 2013, s. 51).

1.2 Syfte

Syftet med vår uppsats är att undersöka hur ett antal förskollärare beskriver att de arbetar med pedagogisk dokumentation och hur de synliggör den pedagogiska dokumentationen i verksamheten. Vi vill också undersöka deras attityder till pedagogisk dokumentation och vad deras syfte med dokumentationen är.

1.3 Frågeställning

Vad har förskollärare för attityder och åsikter till pedagogisk dokumentation i förskolan?

- Hur ser pedagogerna på sina egna förutsättningar att genomföra pedagogisk dokumentation utifrån förskolans ramfaktorer?
- För vilken målgrupp är den pedagogiska dokumentationen avsedd för?
- Vad har barnen för möjlighet till inflytandet av pedagogisk dokumentation?
- Hur synliggörs den pedagogiska dokumentationen i verksamheten?

2 Teori

Vi har i vår studie valt att luta oss mot Vygotskijs teorier om den proximala utvecklingszonen och det sociokulturella perspektivet samt Lundgren och Dahlöf ramfaktorteori. I detta kapitel kommer vi att redogöra närmare för dessa teorier.

2.1 Leken och den närmaste utvecklingszonen

Vygotskij teorier om den proximala utvecklingszonen, ofta förkortad till ZPD (Zone of proximal development) inom forskning handlar om att leken är grunden till all utveckling. I leken verkar barnet i den så kallade utvecklingszonen. Vygotskij anser att när barn leker befinner de sig alltid över sin ålder genom att överskrida den aktuella utvecklingsnivå som barnet befinner sig i just då. När barnen leker innehåller lekarna regler och alla lekar med regler innehåller låtsassituationer baserade på barnens egna erfarenheter. I leken är det barnen själva som bestämmer reglerna. Pedagoger har enligt Vygotskij en mycket viktig roll i barns meningsskapande och utforskande och det är just precis vad som sker i den närmaste utvecklingszonen (Smidt, 2010, s. 13-14).

Fördelen med detta synsätt är att det sker utifrån barnets eget perspektiv och utifrån deras villkor och intresse. Detta är då ett tillfälle för pedagogerna att på ett naturligt sätt kunna vara delaktiga i samspelet och tillsammans med barnen kunna observera och dokumentera de olika lärandesituationer som uppstår.

I leken är barnen inte bara aktiva, de är absorberande. De är inte bara delaktiga, utan kreativa huvudrollsinnehavare som har rätt att utveckla, experimentera och omvandla allt som finns i sin omgivning. I leken undersöker och utvecklar barn roller, regler, verktyg och meningar. De leker och undersöker något som de anar men inte vet så mycket om. Barnen använder sig av språkliga former utan att egentligen veta hur de ska bruka dem. De gör saker tillsammans utan att förstå varför. Att som barn få vara aktiv och få vara tillsammans med andra är en förutsättning för att det ska kunna ske en utveckling och lärande genom deras lek (Strandberg, 2006, s. 67).

Om pedagogerna inte utmanar och väcker barnens intresse för något föremål så kommer inget lärande att ske. I leken kan pedagogerna uppmärksamma vad barnen är intresserade av och utifrån det skapa olika projekt där man dokumenterar lärande och händelseförloppet. Det krävs alltså att pedagogerna är uppmärksamma och utmanar barnen. Pedagogisk dokumentation kan i detta fall ses som ett bra arbetsverktyg för att arbeta med detta på ett strukturerat sätt.

2.2 Det sociokulturella perspektivet

I boken *Tänkande och språk* skriver Vygotskij (2007) hur viktigt samspelet är för att det ska ske en god utveckling hos barn. Samspelet måste ske ihop med en annan person i barnets omgivning. Redan från födseln är barn sociala och skapar naturliga band mellan olika människor. Till en början de närmaste, föräldrarna, men den sociala kretsen vidgas sedan. Genom samspel med andra människor lär man känna sig själv (s. 10-11). Enligt Vygotskij (2007) är grammatiken det som kommer först i barnets utveckling därefter utvecklas logiken (s. 406-407). Tanken bakom orden kommer alltså senare än själva ordet.

Det viktigaste redskapet inom det sociokulturella perspektivet är språket. När barnet möter sin omgivning så får det sociokulturella erfarenheter genom språket, det vill säga genom att uttrycka sig med alla sina sinnen. Enligt Vygotskij kan vi med hjälp av olika strategier få våra medmänniskors uppmärksamhet, genom att till exempel visa med kroppsspråket eller verbalt berätta vad man vill eller är intresserad av (Säljö, 2010, s. 233).

Språket erbjuder flera möjligheter än kroppsspråket eftersom kroppsspråket riktar sin uppmärksamhet till här och nu medan språket inte är beroende av här och nu aspekterna (Säljö, 2010, s. 83-84). I det sociala samspelet får barnen ett utbyte av erfarenheter och nya kunskaper som de inte får om de skulle varit ensamma. Behärskar man inte språket finns det olika former av hjälpmedel som kan vara till hjälp i olika sociala sammanhang till exempel dator, penna och papper (Säljö, 2010, s. 233-234).

Med hjälp av dessa hjälpmedel får barnen bättre möjligheter i deras fortsatta utveckling och lärande.

Som närvarande pedagog i arbetet med pedagogisk dokumentation kan man få reda på vad barnen förmedlar både genom kroppsspråket och genom talet. Genom att fånga upp dessa tankar och samtala kring detta i arbetsgruppen kan man utveckla arbetssätt som främjar barnens lärande.

2.3 Ramfaktorteorin

Ramfaktorteorin arbetades fram av Ulf P Lundgren och Urban Dahlöf och kom att färga mycket av hur man arbetade med och såg på undervisning under 1980 och 1990-talet.

Lundgren (1999) anser att ramfaktorteorin ska ses som ett tankesätt som innehåller ramar för en viss process där ramarna måste anpassas för att göra processen möjlig.

Ramfaktorteorin har framförallt kommit att bli ett tankeverktyg i utvärderingstänkandet inom skolväsendet. Lundgren (1999) skriver även att ramfaktorteorin är ett bra verktyg för att förstå förändringar och vilka möjligheter som finns inom vissa ramar (s. 36-39).

Ekström (2007) skriver att de ramar som pedagogerna styrs av i den dagliga verksamheten påverkas av bland annat ökade arbetsuppgifter och ökat antal barn på förskolan. För pedagogerna är den viktigaste prioriteringen att de dagliga rutinerna fungerar och de påverkas av till exempel barnens ålder, hur många pedagoger som arbetar på förskolan samt barnens vistelsetider. Det som tyvärr oftast stryks först när det fattas personal är tiden för planering, dokumentation och utvärdering (s. 193). Det är alltså viktigt att tid för detta ges till pedagogerna om man vill att pedagogisk dokumentation ska bli en naturlig och aktiv del i den dagliga verksamheten. Det måste finnas tid till reflektion för att pedagogerna ska kunna utmana och eventuellt förändra sina tolkningsramar.

2.4 Teorisammanfattning

Vi har valt att använda oss av Vygotskijs två teorier, det sociokulturella perspektivet och den proximala utvecklingzonen. Vi använder oss även av Ulf P. Lundgrens och Urban Dahlöfs ramfaktorteori. Anledningen till att vi har valt att använda oss av dessa teorier är för att läroplanen vilar på Vygotskijs tankar och att just pedagogisk dokumentation är en viktig del i läroplanen. Just den proximala utvecklingszonen och det sociokulturella

perspektivet är teorier om barns utveckling och lärande som är aktuella i dagens förskolor där samspel och lek ses som grunden till allt lärande. Genom leken och det sociala samspelet ser pedagogerna vad barnen är intresserade av vilket i sin tur blir en grund för den pedagogiska dokumentationen. I kommunikationen med barnen, oavsett ålder, kan man sedan gå vidare med barnens tankar, intressen och funderingar i arbetet med pedagogisk dokumentation.

För att pedagogisk dokumentation ska kunna genomföras i praktiken ute på förskolorna krävs de rätta förutsättningarna. Ofta spelar olika typer av så kallade ramfaktorer in såsom tid och ekonomi. Ramfaktorteorin kan ses som ett tankeverktyg där man kan se vad som styr verksamheten och vad som krävs för att olika processer ska vara möjliga.

3 Tidigare forskning

I detta kapitel kommer vi att redovisa vad som tidigare har forskats om barns delaktighet och maktförhållande inom pedagogisk dokumentation och användandet av dokumentation som ett verktyg i förskolans verksamhet.

3.1 Barns delaktighet och inflytande

Sheridan och Pramling (2012) anser att lärande är en del av livet och att de första åren i en människas liv är viktiga för hur man förhåller sig till andra människor och sin omvärld. Förskolan blir det första steget in i ett livslångt lärande. Genom att arbeta med läroplanen har små barns rättigheter lyfts fram och de får på ett tidigt stadium en möjlighet att utveckla kunskaper och förmågor som är nödvändiga i deras fortsatta utveckling. För att det ska ske ett lärande och en utveckling hos barnen måste barnet vistas i en miljö av hög kvalitet. En verksamhet av hög kvalitet är en verksamhet som hela tiden utvärderas och förbättras. Det ges även möjlighet till arbetslaget att reflektera över sitt arbetssätt för att sedan kunna göra det bästa för att främja barnens lärande (s. 9).

Läroplanen vilar på Vygotskijs sociokulturella teorier som innebär att barn lär sig genom att kommunicera och samspela med sin omgivning. Barn lär sig med hela sin kropp och med alla sina sinnen (Sheridan & Pramling, 2012, s. 11). Kvaliteten av den pedagogiska verksamheten på förskolan skapas och utvecklas ständigt i samspel mellan pedagoger och barn, barn och barn och mellan barn, pedagoger och miljö. Som pedagog och arbetslag krävs det att man har samma förhållningssätt och kunskap till hur man ser på det pedagogiska kvalitetsarbetet och vad arbetet innebär för förskolans verksamhet.

Man måste vara medveten om att pedagogisk kvalitet är ett värdeladdat område som innehåller värderingar och normer om vad som anses vara bra för barn. Det finns en tydlig riktning för barns lärande i form av läroplanens strävande mål. Samtidigt bör lärandet i förskolan utgå från barns tidigare kunskaper, egna erfarenheter och intresse för att lära.

Pedagogisk dokumentation kan ses som ett samspel mellan pedagoger och barn. Är detta samspel av god kvalitet krävs det närvarande pedagoger som tar tillvara på barnens erfarenheter och använder dessa händelser för att sedan låta barnen få reflektera över vad de har gjort (Sheridan & Pramling, 2012, s. 17-18).

Barn kommer till förskolan med olika erfarenheter som ligger till grund för de nya erfarenheterna. När barnen kommer till förskolan har de redan utvecklat olika sätt att förhålla sig till sin omvärld och det är pedagogernas uppgift att ta hänsyn och utmana barnen för att skapa nya erfarenheter. För att se hur barn lär sig och för att se hur barnen handlar i olika situationer gäller det för pedagogerna att försöka inta ett barns perspektiv och synsätt på olika saker (Sheridan & Pramling, 2012, s. 27).

Doverborg m.fl.(2013) skriver om tre dimensioner som kan påverka verksamhetens och förskolans kvalitet. Dimensionerna har att göra med hur pedagogerna i förskolan talar om sin kompetens och ser på sig själva som pedagoger. Den ena dimensionen är att veta vad och varför barn ska lära sig. Den andra dimensionen innebär att ha metodkunskap ur ett barns perspektiv. Tredje dimensionen handlar om att ha en förhandlande och en relationell kompetens. Alla dessa tre dimensioner är beroende av varandra och går in i varandra i praktiken. De visar även på hur pedagogerna ser på sin egen kompetens (s. 18-19).

Det krävs uppmärksamma pedagoger som utmanar barnen för att ett lärande ska ske (Doverborg m.fl, 2013,s. 64-65).

Doverborg m.fl (2013) påpekar att det är viktigt att pedagogerna lär sig att våga förklara och att kunna ställa kritiska frågor till sig själva för att kunna stötta och utmana barnen. Det är även viktigt att våga testa på nya material tillsammans med barnen. Det är i samspelet med barn som barnens lärande blir synligt, i vad de säger och gör. Det gäller alltså att det finns en pedagog som är lyhörd och fångar denna lärandesituation och att man kan tolka och analysera det man har lyckats observera och dokumentera. Om man inte dokumenterar barns lärande och arbetar med detta aktivt kan man som pedagog inte utmana deras vidareutveckling och heller inte uppmuntra deras intresse för olika fenomen (s. 75-76).

Svenning (2014) skriver att man genom dokumentation vill synliggöra olika händelser och olika sidor av de barn som deltar i just den aktiviteten. Det är dock viktigt att man som pedagog är medveten om att man aldrig kan få en komplett bild av barnet genom det material som samlas in genom en dokumentation (s. 7).

Svenning (2014) anser att en pedagogisk dokumentation ska vara till för barnet och visa vem det är. Samtidigt ställer hon sig frågan om barnen har rätt till inflytande över sin dokumentation och över sig själva. Det är viktigt att barnen känner att de har rätt att kunna välja bort sin medverkan i själva dokumentationsprocessen. Det förekommer ibland pedagoger som försöker motivera barn att medverka i olika dokumentationsprocesser i form av fotografier, filmklipp och andra aktiviteter och försvårar deras chanser att faktiskt säga, ”Nej idag vill inte jag vara med” (s. 9).

Vid möten och samspel med andra människor bär vi med oss alla våra erfarenheter, upplevelser, kunskaper, känslor och tankar i en ”ryggsäck”. Våra personliga ryggsäckar fungerar som ett filter och ger oss ett perspektiv mot allt som sker omkring oss och i världen. Vårt barnperspektiv styr våra relationer och vårt sätt att samspela med barn. Om man som pedagog sätter upp en bild av ett barn utan att fråga om lov först, utgår man ifrån sitt eget barnperspektiv. Eftersom man själv är säker på att alla barn gillar att vara med på bild. Det är inte barnets eget perspektiv man ser till (Svenning, 2014, s. 46).

Det gäller för pedagogerna att skapa goda miljöer och positiva upplevelser för barnen på förskolan. Det är viktigt att pedagogerna lyfter fram barnens styrkor i den pedagogiska dokumentationen och inte fokuserar på barnens svagheter. Detta kan leda till att barnen försätts i svåra situationer där de kan känna olust och motstånd. Det är även viktigt att pedagogerna i arbete med pedagogisk dokumentation tänker på de etiska aspekterna genom att inta ett barnperspektiv i sitt samspel med barnen och för att ge dem rätt till en integritet (Svenning, 2014, s. 52-53).

Svenning (2014) skriver vidare att det är viktigt att pedagogerna ställer sig olika frågor som om dokumentationen kan leda till att barnen tror att de måste prestera för att uppnå ett värde. Denna fråga är viktig eftersom barnen ännu inte förstått innebörden av normer och värderingar. Det gäller då att pedagogerna på ett medvetet sätt funderar över vad som

egentligen kan dokumenteras i ett barns liv (s. 86). Det är även viktigt att pedagogerna funderar över vems behov de egentligen tillgodoser när de dokumenterar. Vill man visa det barnet har gjort eller det arbete som pedagogen åstadkommit, eller är det samspelet de vill visa?

Pedagogerna måste också på ett tydligt sätt visa för barnen att det är tillåtet att barnen själva får bestämma om de vill delta i dokumentationsprocessen eller inte (Svenning, 2014, s. 93-95).

Om barnen själva ska få fotografera som en del av dokumentationsprocessen kan det vara bra om en pedagog är med som stöd och vägledning för barnet med tanke på de etiska aspekterna. När någon på förskolan har tagit bilderna så kan man tillsammans med barnen gå igenom dem för att se vilka bilder som barnen är intresserad av. Samtidigt ger detta en bra möjlighet att samtala om bilderna (Svenning, 2014, s. 98).

Som pedagog måste man även fundera över hur man ser på barn idag jämfört med hur man såg på barn förr i tiden. Med det som underlag kan man gå vidare i sitt arbete i arbetslaget och reflektera över vilka möjligheter vi ger våra barn till inflytande och delaktighet i dokumentationsprocessen (Svenning, 2014, s. 102).

3.2 Pedagogisk dokumentation

Lenz Taguchi (2013) beskriver två olika förhållningssätt till den pedagogiska verksamheten. Det konstruktionistiska förhållningssättet och det konstruktivistiska förhållningssättet (s. 24). Med det konstruktionistiska synsättet menas att man har ett förhållningssätt till barnen, miljön och till varandra som något som är föränderligt och att man i samspel med andra är med i förändringen. Att vi tillsammans är med och skapar en gemensam bild av vår omvärld (Lenz Taguchi, 2013, s. 29-30). I arbetet med pedagogisk dokumentation har man en reflekterande inställning till sig själv och funderar över frågor som till exempel vilket förhållningssätt man har till barnen, till lärande och till kollegor och hur det kommer till uttryck i den pedagogiska dokumentationen. Dokumentationen ger även svar på frågor om barnens läroprocesser. Det handlar alltså om ett förändringsarbete med utgångspunkt i barnen men utifrån sig själv som pedagog (Lenz Taguchi, 2013, s. 33). Ett förändringsarbete kräver att alla i arbetslaget strävar i samma riktning även om man

tänker olika om saker. Den barnsyn som pedagogerna har kommer att påverka dokumentationen och reflektionen och sedan hur de väljer att arbeta på. Med ett konstruktionistiskt synsätt så ses barnsynen som något som förändras med tiden och efter situationen (Lenz Taguchi, 2013, s. 37-41).

Lenz Taguchi (2013) beskriver vidare att man med hjälp av pedagogisk dokumentation kan ta makten över sitt lärande, både som pedagog och som barn. Pedagogisk dokumentation är ett sätt för pedagogerna att förstå vad ett individuellt barn och även vad en hel barngrupp har för förståelse eller kunskap och hur pedagogerna sedan kan arbeta vidare i barnens läroprocess. Hur barn uppfattar olika fenomen kan komma till uttryck genom till exempel barnens målningar, bilder och vad de berättar (s. 71-74).

Med det konstruktivistiska synsättet ser man på kunskap som något som sker i ett samspel mellan oss och omvärlden (Lenz Taguchi, 2013, s. 84). Den konstruktivistiske pedagogen arbetar på ett medvetet sätt med läroplanen som stöd i sitt arbete med barnen. När arbetslaget bestämmer sig för att arbeta med ett visst projekt dokumenterar de barnens olika tankar och funderingar utifrån de olika målen i läroplanen. Detta kan de sedan använda för att ta reda på vart de ligger i utvecklingen och hur de ska utmana barnen i deras fortsatta utveckling och lärande (Lenz Taguchi, 2013, s. 95).

Åberg och Lenz Taguchi (2007) skriver att det barnen säger och på vilket sätt beror på vilken situation de befinner sig i och med vem de samtalar med. Det gäller även här att pedagogerna är närvarande och skapar trygga dialoger med en gemensam tolkning om de olika begreppen.

Pedagogerna ska fokusera på barnens styrkor, förmågor och intressen när de observerar barnen för att öka den gemensamma förståelsen för hur barn erövrar kunskap om sin omvärld. Det är genom observationer som man samlar upp saker som händer kring barnen som man ännu inte har reflekterat över. En observation skapar en nyfikenhet och även fler frågor som blir till en grund för dokumentation som sedan blir till en reflektion i arbetslaget. Det är i reflektionen man kan göra en förbättring och en förändring av verksamheten för att främja barnens lärande och utveckling. Pedagogerna måste vara medforskande (s. 18-19).

I samspelet mellan barnen, de vuxna och miljön läggs grunden för ett meningsfullt lärande. Man delar upplevelser och viljan att ständigt lära sig någonting nytt (Åberg & Lenz Taguchi, 2007, s. 58). Genom att låta barnen vara delaktiga och få ta ansvar i olika situationer får de en ökad tillit till sin egen förmåga och ökad trygghet i barngruppen. Genom de olika samspelet på förskolan får barnen möjlighet att uttrycka sina tankar och åsikter. Samtidigt som de också får chans att lyssna på andras funderingar och synpunkter kan vi gemensamt reflektera över vår vardag. Pedagoger har här en viktig roll då det gäller att vara uppmärksam på alla barnens tankar och funderingar och respektera alla åsikter. Det är viktigt att ge barnen möjlighet att kunna påverka sin vardag (Åberg & Lenz Taguchi, 2007, s. 64-65). Om miljön på förskolan inte låter barnen själva bestämma över sin lust att till exempel spela spel för att barnet inte når spelen själv är det inte säkert att barnet vill det när en pedagog anser att det passar bra. Detta leder i sin tur till att det inte blir en lustfylld och rolig erfarenhet (Åberg & Lenz Taguchi, 2007, s. 67).

Det är pedagogernas uppgift att göra barnen på förskolan till huvudpersoner i den dagliga verksamheten. Det är ett etiskt ansvar i förhållande till barnet och det gäller att pedagogen är väl medveten om de demokratiska värden som råder på förskolan. Pedagogernas ska synliggöra alla barnen men det kan göras på olika sätt. En del kan lyftas fram med fotografier och andra med skapande föremål (Åberg & Lenz Taguchi, 2007, s. 69-72).

Det gäller även för pedagogerna att lyfta fram varje barns styrkor och synliggöra alla våra olikheter för att ett lärande ska kunna ske (Åberg & Lenz Taguchi, 2007, s. 75).

3.3 Maktförhållande

Emilsons (2008) avhandling behandlar fostran mellan barn och pedagoger och hur det kommer till uttryck i förskolan och de hierarkiska maktstrukturerna som eventuellt förekommer på förskolan (s. 17). Emilson har bland annat kommit fram till att en pedagog som inte har så höga krav på sig själv och intar en mer avslappnad roll ofta ger barnen en möjlighet att ta mer egna initiativ och bli mer delaktiga vilket i sin tur leder till ett mer meningsfullt samspel. Pedagogen blir då medforskande och har inga förutbestämda svar på

barnens funderingar utan pedagogerna måste tillsammans med barnen utforska världen (Emilsson, 2008, s. 77).

Emilsson (2008) kommer även fram till att barns inflytande ofta är begränsat vid till exempel en samling. Det är oftast pedagogerna som styr den. Barns möjlighet till inflytande beror på hur till exempel en samling är upplagd och vilken kontroll och tillit pedagogen har till barnen. Om pedagogen har en stark lärarkontroll genom stark inramning, får barnen inget utrymme till inflytande. Intar pedagogen ett barnperspektiv å andra sidan så vidgas barnens möjligheter under samlingens gång till både inflytande, delaktighet och lust (s. 79).

I Emilssons (2008) avhandling framkommer också att något som karaktäriserar samspelet mellan barn och pedagoger på förskolan är att de har väldigt roligt tillsammans. Det man kan se är att de då är samlade kring något objekt som de har eller inte har en relation till, till exempel sniglar eller play-do lera. Denna samspelssituation kan ses som lustfylld och just lust är viktigt i själva leken. Leken står för något lustbetonat och roligt som kan förknippas med inre motivation. Leken är även viktigt i relationen och kan stå för en delad verklighet och en likvärdighet mellan den vuxna och barnet (s. 91).

I studien beskriver Emilsson (2008) två situationer där en grupp barn skulle rita sniglar och den andra gruppen barn skulle rita bussar. De barn som skulle rita sniglar fick helt fria händer, de ställdes frågor och funderingar vilket pedagogerna tyckte var roligt. Förskolegruppen med bussen fick göra på ett sätt och det fanns inget utrymme för frågor och funderingar, lekdimensionen saknades helt. Inramningen i snigelgruppen var väldigt svag medan inramningen i bussgruppen blev stark.

Detta kan leda till att barngruppen som fick rita bussar lär sig att det inte är någon idé att ställa frågor om de inte blir bekräftade och inte får någon respons. Medan gruppen med sniglar kanske finner meningsskapande och delaktighet i samspelet med andra (s. 92).

En sak som Emilsson (2008) diskuterar är hur vida lekfullhetsaspekten bidrar till barns erövrande av demokratiska värden eller om leken endast är till för att kunna styra och kontrollera barnen på. Att barnen får göra sina röster hörda eller låta dem göra egna val behöver inte nödvändigtvis vara ett uttryck för demokrati. Leken kan vara ett medvetet sätt

för att undvika protester och konflikter som handlar om att göra barnen lydiga.

Pedagogerna kan på ett medvetet sätt styra barnen bort från de lekar som de inte betraktar som önskvärda och som inte bidrar till att utveckla de förmågor som anses vara viktiga för barnets framtida liv.

Leken kan även bidra till att lärandet känns lustfyllt och även vara ett sätt att utjämna maktskillnader mellan barn och vuxna (s. 94).

4 Metod

Vi har valt intervju som metod och genomfört sex stycken intervjuer med förskollärare. Vi har även gjort vissa observationer i samband med intervjuerna och då haft fokus på hur de använder sig av dokumentationen i den dagliga verksamheten.

I detta kapitel kommer vi att redogöra för hur vi har gått till väga och berätta mer om intervju som metod.

4.1 Intervju som metod

Vi har valt att tillämpa en kvalitativ metod. I en kvalitativ metod kan man samla in material kring det område man vill undersöka genom till exempel intervjuer och observationer. Utifrån vårt insamlade material har vi sedan gjort analyser för att få fram svar på våra frågor till det ämne som vi har valt att studera (Arnqvist, 2014, s. 104).

Den kvalitativa metoden kan ställas mot en kvantitativ metod där man till exempel delar ut enkäter till flertalet människor för att på så sätt undersöka ett visst ämne och säkerställa att det blir statistiskt korrekt (Eriksson- Zetterqvist och Ahrne, 2011, s. 44). Men en kvantitativ metod passar bättre om man vill mäta ett visst avgränsat område som vi har velat göra med pedagogisk dokumentation.

Vi valde en kvalitativ metod på grund av att vi på ett djupare sätt ville undersöka hur ett antal pedagoger ser på dokumentation som ett arbetsverktyg och samtidigt se exempel på hur de arbetar med detta i verkligheten. Genom kvalitativa intervjuer kan vi få denna djupare förståelse av detta område och även ha en chans att fånga upp informantens personliga reflektioner och tankar kring detta ämne (Eriksson- Zetterqvist och Ahrne, 2011, s. 56).

Att använda intervju som metod gör också att man kan få reda på hur en annan människas verklighet kan se ut. Det gäller dock att man ställer bra frågor och att man är lyhörd på de svar som man får (Lökken & Söbstad, 2010, s. 94). Det har vi gjort genom att ställa följdfrågor och be informanten utveckla sina svar med exempel ur verkligheten.

Vi har valt att göra en semistrukturerad intervju. Detta innebär att vi ställer samma frågor till alla informanter. Frågorna har öppna svarsalternativ och det ger en möjlighet till vidare diskussion kring frågorna och att informanten kan få fram sin åsikt i svaret. Detta leder samtidigt till att vi kan få en fördjupad kunskap kring ämnet (Eriksson- Zetterqvist & Ahrne, 2011, s. 44).

I en kvalitativ intervju är man inte heller helt bunden till ett standardiserat frågeformulär utan frågorna kan anpassas efter situationen för att i första hand få en bredare bild och djupare kunskap kring ämnet som undersöks (Eriksson- Zetterqvist & Ahrne, 2011, s. 40).

Detta är ytterligare ett av skälen till att vi valt den kvalitativa metoden istället för den kvantitativa.

4.2 Observation

I samband med intervjuerna har vi även gjort vissa observationer på förskolorna som vi har besökt. Bland annat har vi tittat efter exempel på dokumentation och hur de har placerat den. Vi har även fotograferat och filmat detta för att kunna koppla intervjun till hur de rent praktiskt arbetar med dokumentation på förskolan. Lökken och Söbstad (2010) skriver att observationer gör att man kan få en bredare bild av det som studeras. Efter att observationer har gjorts måste man beskriva och även tolka det som har observerats. Man måste kunna sätta ord på det man har studerat och sedan försöka tolka det nedskrivna. Det är dock viktigt att tänka på att även en tolkning är en slags värdering vilket gör att man även måste resonera kring det man har tolkat och vara kritisk mot de svar man fått fram (Lökken & Söbstad, 2010, s. 37-57).

4.3 Analys av insamlat material

Efter intervjun har vi transkriberat samtalen för att kunna göra en analys av dem. Det finns olika sätt att transkribera på. Vi har valt att använda ett gratis transkriberingsprogram på internet, Otranscribe, där man samtidigt som man lyssnar på intervjun smidigt kan skriva ner den i samma arbetsfönster. Man kan även enkelt stoppa och spola tillbaka och behöver inte byta mellan olika program.

Efter transkriberingen har vi gått igenom intervjuerna och strukit under de svar som vi ser återkommer i intervjuerna. Vi har även lyssnat på intervjuerna igen när vi har gått igenom texterna.

4.4 Urval

Vi har medvetet valt förskollärare och inte barnskötare i och med att det är förskollärare som har det yttersta ansvaret för att dokumentationen utförs enligt läroplanen. Våra informanter är i olika åldrar och har olika antal års arbetslivserfarenhet från förskolor.

Vi har intervjuat sex stycken olika förskollärare på sex stycken olika förskolor i södra och mellersta Sverige.

Urvalet av intervjupersoner har inte skett helt slumpmässigt. Det har skett genom tips från bland annat våra före detta handledare på VFU-platser, arbetsplatser och andra kontakter vi har inom förskolor.

Eriksson- Zetterqvist och Ahrne (2011) skriver att trovärdigheten i en kvalitativ undersökning ökar om man genomför intervjuer med minst sex informanter (s. 44).

4.5 Genomförande och material

Vi började med att kontakta de förskollärare på de förskolor vi valt ut via telefon för att se om de var intresserade av att ställa upp på en intervju. De flesta har varit positiva till vår undersökning men de har samtidigt uttryckt en viss oro för hur lång tid intervjun ska ta eftersom en pedagog försvinner från barngruppen. Enligt Eriksson- Zetterqvist och Ahrne (2011) kan det dock vara riskabelt att ange hur lång tid intervjun tar, normaltiden för en intervju är cirka 45-60 minuter (s. 45). Våra intervjuer har inte överstigit denna tid.

Intervjuerna har sedan genomförts på respektive förskollärares arbetsplats. Förskollärarna fick svara på fjorton frågor (se bilaga 1). Förskollärarna har fått bestämma vart på arbetsplatsen intervjun ska äga rum. En av oss har hållit i själva intervjun och den andre har antecknat viktiga detaljer i intervjun, även saker som om vi till exempel blivit störda

under intervjun detta för att vi ska kunna gå tillbaka till intervjutillfället och se vilka faktorer som eventuellt kan ha påverkat intervjun och de svar som vi har fått.

Vi har fått förskollärarnas godkännande att spela in samtalen med våra mobiltelefoner för att kunna transkribera och analysera intervjun och även gå tillbaka i efterhand.

I samband med intervjuerna har även förskollärarna haft möjlighet att visa oss praktiska exempel på pedagogisk dokumentation och vi har även observerat saker som till exempel är uppsatta på väggarna.

Tabell 1: Informanter

Informant	Ålder	Yrkesår	Material vid intervju	Material vid observation
Lena	47	26	Ljudinspelning + anteckningar	Fotografier
Lisa	36	10	Ljudinspelning + anteckningar	Fotografier och film
Petra	43	24	Ljudinspelning + anteckningar	Fotografier
Anna	33	1	Ljudinspelning + anteckningar	Fotografier och film
Maria	41	15	Ljudinspelning + anteckningar	Fotografier
Karin	52	31	Ljudinspelning + anteckningar	Fotografier

4.6 Problem med intervjuer

Ett problem med intervjuer kan vara att informanten känner en press att ge ”det rätta svaret”. De personer som intervjuas kan känna en rädsla för att bli utfrågade och känna sig

förhörda vilket leder till att de går in i en försvarsroll. I grund och botten är det ett möte mellan människor som inte känner varandra vilket gör att det måste finnas en viss form av tillit för att intervjun ska bli bra och att informanten känner sig trygg att prata fritt (Eriksson- Zetterqvist och Ahrne, 2011, s. 46). I våra intervjuer har vi dessutom varit ”två mot en” vilket kanske kan uppfattas som skrämmande. Risker är även att man inte får ett 100 % ärligt svar utan att de svarar det som de tror att vi vill höra. Informanten påverkas också av hur frågorna är ställda. Ett visst tonfall från intervjuaren kan leda informanten svar åt ett visst håll. Enligt Eriksson- Zetterqvist och Ahrne (2011) kan man förhålla sig på olika sätt. Att till exempel försöka smälta in och skapa en likhets känsla med informanten gör att intervjun ofta blir mer avslappnad (s. 48-49).

För att vi ska få så bra svar som möjligt är det viktigt att hålla frågorna så neutrala som möjligt. Eriksson- Zetterqvist och Ahrne (2011) nämner även hur viktigt det är att ställa vänliga frågor, detta för att visa att vi verkligen är intresserade av deras svar. Om den som vi intervjuar inte ger så förklarande svar kan vi formulera om frågan eller upprepa den för att öka förståelsen för vad vi undersöker (s. 47).

Det är även viktigt att vi har förberett oss noggrant. Det kan vara bra att prova frågorna genom att intervjua varandra och kanske låta sig själv bli intervjuade för att känna hur det känns (Eriksson- Zetterqvist och Ahrne, 2011, s. 47). Vi testade frågorna på oss själva innan vi träffade våra informanter.

En fördel med att genomföra intervjuerna på pedagogernas egen arbetsplats är att det då blir på deras hemmaplan vilket förhoppningsvis gör att de kan känna sig mer trygga. Vi har även börjat samtalen med lite småprat innan vi påbörjat själva intervjun.

4.7 Validitet och reliabilitet

Validitet och reliabilitet är ett slags kvalitetskrav på vetenskaplig forskning. Med validitet menas att vi verkligen har undersökt det vi haft för avsikt att undersöka. Reliabilitet handlar om hur trovärdig undersökningen är (Kullberg, 2009, s. 73-75).

Vid en kvalitativ undersökning måste man vara medveten om att man kanske inte får fram den absoluta sanningen kring ämnet. Vi har endast intervjuat sex stycken förskollärare vilket gör att vi kanske inte kan dra generella slutsatser om hur pedagogisk dokumentation går till i allmänhet utan hur just dessa personer ser på ämnet.

Inom den kvalitativa forskningen finns det flera sätt att öka trovärdigheten. Man brukar prata om transparens, triangulering och återkoppling till fältet (Svensson och Ahrne, 2011, s. 27). Transparens innebär att man ska kunna följa forskningsprocessen. Triangulering handlar om att metoder kombineras för att nå en mer korrekt beskrivning av ett ämne. Att återkoppla till fältet innebär att låta informanterna ta del av vår undersökning och se om de känner igen sig i svaren vi har kommit fram till (Svensson och Ahrne, 2011, s. 28). Vi har vid intervjutillfället erbjudit våra informanter att de ska få ta del av det vi har kommit fram till i vår studie när den är sammanställd.

Även om informantens avsikt är att svara ärligt kan frågor missförstås eller svar vara överdrivna. Därför bör intervjuer kompletteras med andra metoder för att stärka trovärdigheten (Eriksson- Zetterqvist och Ahrne, 2011, s. 57). Vi har valt att komplettera våra intervjuer med att göra observationer på de förskolor vi har besökt och titta på exempel av pedagogisk dokumentation för att stärka de svar vi har fått.

4.8 Etiska Aspekter

Vi har valt att utgå från vetenskapsrådets fyra forskningsetiska principer när vi genomfört vår undersökning (Gustafsson m.fl, 2011, s. 67).

Samtyckeskravet

Samtyckeskravet innebär att informanten själv väljer på vilka villkor de medverkar. Informanten har rätt att när som helst under intervjun få avbryta om det känns obekvämt.

Informationskravet

Informationskravet innebär att vi har informerat informanterna om vad syftet med vår undersökning är. Vi har även informerat om vad vi kommer att använda för material under intervjun och observationen, det vill säga mobiltelefon för ljudinspelning,

anteckningsblock och kamera.

Konfidentialitetskravet

Konfidentialitetskravet innebär att alla uppgifter kring informanten i undersökningen kommer att behandlas med anonymitet. Vi kommer inte berätta för någon utomstående om vilka förskolor vi har besökt och vem vi har intervjuat. Vi har även använt fiktiva namn på våra informanter.

Nyttjandekravet

Nyttjandekravet innebär att det material som vi har samlat in endast är till för vår uppsats. Redan vid den första kontakten har vi informerat om dessa fyra principer. Innan intervjun sedan har genomförts har vi återigen informerat om på vilka villkor de ställer upp och syftet med vår undersökning.

4.9 Metoddiskussion

När vi kontaktade förskolorna för att boka tid för intervju blev de väldigt intresserade och ville gärna ställa upp på en intervju. Alla var dock lite oroliga och undrade hur lång tid intervjun skulle ta. Några intervjuer fick ställas in och bokas om eftersom det fattades personal den dagen vi skulle komma.

Vi upplevde att de flesta förskollärare kände en viss press på att svara snabbt och rätt under intervjun men i och med att vi stängde av ljudinspelningen och de fick visa oss runt på avdelningen blev samtalet mer avslappnat. Vi antecknade därför även ned det de sa efter att inspelningen var avslutad.

Förskollärarna visade oss runt på avdelningen och berättade mer om hur de rent praktiskt arbetade med pedagogisk dokumentation och vissa berättade hur de skulle vilja arbeta med pedagogisk dokumentation. Eriksson- Zetterqvist och Ahrne (2011) nämner bland annat detta som ett vanligt fenomen vid intervjuer. Det är lätt att den som blir intervjuad känner sig obekvämt att bli utfrågad av någon som hen inte känner så det är viktigt att informanten känner tillit till intervjuaren för att svaren ska bli så ärliga som möjligt.

5 Resultat och analys

I detta kapitel kommer vi att presentera resultatet av våra intervjuer. Vi har valt att ge förskollärarna fiktiva namn. Vi har tidigare i metodavsnittet presenterat en tabell på våra informanterns ålder och antal yrkesår inom förskola.

Vi har sedan kopplat ihop våra tolkningar kring intervjuerna och observationerna till de teorier och tidigare forskning som vi tidigare har tagit upp.

5.1 Arbetet med pedagogisk dokumentation

Gemensamt för alla förskollärare som vi har träffat är att de nämner att det är barnens lärande som står i fokus när de dokumenterar. Det flesta nämner även att dokumentationen är ett sätt för dem själva att utvärdera verksamheten och att visa upp för föräldrarna vad barnen gör under sina dagar på förskolan. Några av förskollärarna kommer i kontakt med pedagogisk dokumentation i arbetet med olika typer av projekt tillsammans med barnen. Där beskriver några pedagoger att de tillsammans i arbetslaget har gjort en grovplanering som sedan förhoppningsvis har blivit till en projektberättelse när en termin tagit slut. Förskollärarna säger bland annat att de dokumenterar genom att fotografera och filma vad barnen gör och även det barnen själva har skapat. Vissa av förskollärarna beskriver att de hänger upp en del av fotografierna och det barnen skapat på en vägg så att barnen kan titta på det. Detta fyller även funktionen att barnens föräldrar kan se vad de har gjort. De nämner även att de för in dokumentationen i olika mallar på datorn och att dokumentationen sedan förs in i barnens pärmar. Förskollärarna berättar att det är lärandet genom samspelet i leken som de försöker dokumentera.

Vi är hela tiden i en utvecklingsprocess. Vi vill ju dokumentera vad som händer, alltså görandet. Vi tänker på hur vi tar bilderna och vi har börjat tänka på om hela ansiktet och kroppen på barnet behöver vara med på bilderna. Eller om det är görandet i händerna som är det viktiga. (Maria)

Vi använder oss av kameran mycket och tar bilder. Vi sätter upp på väggarna. Det viktiga är inte VEM som gör utan VAD som görs. Vi har även Instagram för föräldrarna på vissa avdelningar. (Lisa)

Vi vill ge tillbaka bilderna till barnen igen för att få fatt i vad de tänker eller vad de säger när de får se de här bilderna eller filmen. En del barn kanske har börjat knäcka läs och skrivkoderna och tillsammans kan vi göra mindmaps och göra en bild av var vi befinner oss i projektet men man behöver ju faktiskt inte skriva man kan ju också rita och sätta upp som ett berättandespråk. (Maria)

Två av förskollärarna berättar att de inte har kommit så långt i arbetet med pedagogisk dokumentation.

Vi arbetar just nu väldigt förenklat eftersom det är många som inte har någon utbildning inom pedagogisk dokumentation och för att de ska kunna vara delaktiga i vårt arbete och förstå syftet med vår dokumentation så arbetar vi främst med att ta kort. (Anna)

Förra året bestämdes det att vi skulle ta bort barnens individuella portfoliopärmar, för det krävdes för mycket arbete och tog alldeles för mycket tid. (Petra)

Som vi tolkar det ligger förskollärarna på relativt olika nivåer i arbetet med pedagogisk dokumentation. Vi har uppmärksammat att förskollärarna själva har lärandet och samspelet i leken i fokus när de arbetar med pedagogisk dokumentation. Vi tolkar det även som att de flesta förskollärare använder sig av fotografier och det barnen själva har skapat och att de sedan samtalar med barnen kring dessa händelser. Det vi har observerat och tagit fotografier på under våra besök på förskolorna stämmer överens med det vi har fått berättat för oss under intervjuernas gång.

Detta kan vi koppla till Vygotskijs tankar om den proximala utvecklingszonen där han menar att leken är grunden till all utveckling. Vygotskij anser att pedagoger har en viktig roll i barns utforskande och meningsskapande i samspel med andra människor (Smidt, 2010).

Här kan vi även se en koppling till Vygotskijs tankar om det sociokulturella perspektivet där barnen lär sig att kommunicera med alla sina sinnen och hela sin kropp i samspelet med sin omgivning.

Svenning (2014) påpekar att det är vårt barnperspektiv som styr våra relationer och vårt sätt att samspela med barn. Därför är det viktigt att en pedagog tar hänsyn och till exempel frågar om lov innan man fotograferar barnen. Annars tar man inte hänsyn till barnets eget perspektiv.

5.2 Syftet med dokumentation

Alla sex förskollärare berättar att det är barnens lärande som är i fokus och att de själva ska kunna få en möjlighet att reflektera över sitt lärande. Förskollärarna vill även kunna utvärdera sitt eget lärande men samtidigt är dokumentationen också viktig för att ha något att visa för föräldrarna så att de ska få en inblick i verksamhetens vardag.

Det är viktigt att barn själva ska få ta del av sitt lärande och vara delaktiga och få en syn på vad det är de själva har lärt sig. Även vi vuxna ska vara nyfikna på vad de gör så att de kan utveckla sitt eget tänkande kring saker och ting. (Karin)

Det har gått i lite olika perioder hur man gör, fast i det stora hela är det ju för arbetet skull och för barnens skull och sen är det väl för föräldrarnas skull. Alltihop hänger ju samman. (Lena)

Många av förskollärarna uttrycker även att syftet med dokumentationen är för att de själva ska kunna utvärdera sin egen verksamhet och även reflektera över verksamhetens syfte med dokumentationen.

Det är ju för oss pedagoger som vi har den sortens dokumentation, för det säkrar upp på något sätt att det blir en kvalitetssäkring att vi följer läroplanen. (Maria)

För vi letar efter spänningar eller en brännpunkt där barnen går i gång på något sätt som vi dokumenterar. Alltså i leken, i bygget, i byggkonstruktioner och i sådana grejer så egentligen dokumenterar vi hela tiden men jag tror att det är lärande för oss pedagoger att veta att här och nu dokumenterar vi. (Maria)

Det vi tolkar som gemensamt för alla förskollärare är att det är barnens lärande som är syftet till all pedagogisk dokumentation. Men förskollärarna anser även att det är verksamheten och pedagogerna som ska utvärderas genom verktyget för att det ska bli så hög kvalitet som möjligt. Enligt Sheridan och Pramling (2012) måste en förskola av hög kvalitet hela tiden medvetet reflektera över sitt arbetssätt för att göra det bästa för att främja barnens lärande. Kvaliteten av den pedagogiska verksamheten utvecklas ständigt i samspel mellan barn, pedagoger och miljön. Även här kan vi se leken och samspelets betydelse för barnens utveckling. Enligt Strandberg (2006) ansåg Vygotskij att i leken undersöker och utvecklar barn regler, verktyg, roller och meningar. De leker och undersöker något som de inte har så mycket kunskap om. Genom lek i samspel med andra är en förutsättning för att det ska kunna ske en utveckling och lärande.

Återkommande är att det krävs närvarande pedagoger som är lyhörda för barnens tankar och idéer och sedan låter barnen få reflektera över sina tidigare erfarenheter och upplevelser. Åberg och Lenz-Taguchi (2007) skriver att i samspelet mellan barn, vuxna och miljön ska pedagogerna fokusera på barnens förmågor, styrkor och intressen när de observerar barnen. Detta för att öka den gemensamma förståelsen för hur barn erövrar sin kunskap. En observation väcker en nyfikenhet och skapar nya frågor vilket i sin tur blir en grund för dokumentation som sedan leder till en reflektion. I reflektion kan man sedan göra en förbättring och förändring i verksamheten för att främja barnens utveckling.

5.3 Attityder och förutsättningar kring arbetet med pedagogisk dokumentation

Under det här avsnittet har vi valt att presentera alla förskollärarnas citat för att lyfta fram deras olika syn på ämnet. Detta för att det här är vår huvudfråga.

Fyra av förskollärarna uttrycker en viss oro och osäkerhet kring arbetet med pedagogisk dokumentation

Det skulle ju vara jättebra om man fick det att fungera men ofta hinner vi inte, det blir ungefär hälften gjort. (Karin)

Jag tycker att om det blir för mycket dokumentation som vi egentligen inte behöver så blir det en stressfaktor istället för att det blir något kul. (Lisa)

Osäkert för att det är så nytt och att vi inte har kommit in i det, lite trögt känns det. (Anna)

När jag började här satt det mycket dokumentationer på väggarna och det har ju också försvunnit...allt vi gjorde skulle upp på väggen med ett citat från läroplanen. Sen är ju frågan för vems skull? Är det för barnen? Är det för föräldrarna? Eller är det för vår skull? Men som sagt ligger vi långt efter i vårt arbete med pedagogisk dokumentation. (Petra)

Två av förskollärarna beskriver arbetet med pedagogisk dokumentation som något positivt för att de har något att förhålla sig till.

Det ger meningsfullhet i yrket och det blir mycket roligare. Det blir inte bara barnpassning. Okej, barnen är på förskolan för att deras föräldrar arbetar men vad kan vi göra för att det ska bli meningsfullt också. Det är ett bra sätt att se att vi får med hela läroplanen och att vi kan knyta ihop allt. Så får vi till en bra dokumentation så...men sen blir vi aldrig färdiga. (Maria)

Det känns bra att ha något att förhålla sig till och kunna se barnens lärande. (Lena)

Vi upplever att alla våra informanter är positiva till arbetet med pedagogisk dokumentation men av olika anledningar påverkas de flesta av omständigheter som de själva inte riktigt kan påverka. Ett återkommande svar är bristen på tid att arbeta med pedagogisk dokumentation.

Lundgren (1999) påtalade i sin artikel att man måste förstå de ramar som finns för att göra en process möjlig och de faktorer som påverkar arbetet inom skola och förskola.

Enligt Ekström (2007) påverkas möjligheterna till planering, dokumentation och utvärdering av antal barn, ökade arbetsuppgifter och bortfall av personal. De dagliga rutinerna blir den viktigaste prioriteringen för att få ihop dagen och allt annat stryks från det som behöver göras. Precis detta är våra förskollärare inne på. Ekström (2007) skriver vidare om hur viktigt det är att tid för arbete med dokumentation ges till pedagoger för att det ska bli en hög kvalitet i förskolan. Dock vittnar våra intervjuer om att det inte alltid ser ut så i verkligheten. Förskollärarna berättar att det är deras individuella och arbetslagets gemensamma reflektionstid som går åt till arbetet med pedagogisk dokumentation. Men som fyra av förskollärarna uttrycker det ryker den tiden så fort som det till exempel fattas en pedagog på någon avdelning. Alla informanter berättar att som förskollärare har man två timmar i veckan avsatt för enskild planeringstid och en timme avsatt för planering tillsammans i arbetslaget. Denna tid ska räcka till all planering, det vill säga, mycket mer än bara dokumentation berättar förskollärarna.

Lenz Taguchi (2013) beskriver det konstruktivistiska synsättet där pedagogen arbetar på ett medvetet sätt med barnen utifrån läroplanen. Där de dokumenterar och observerar barnens olika tankar och funderingar. Fem av våra informanter berättar att de ofta arbetar i olika projekt i samspel med barnen där de har läroplanens mål med sig i ryggen hela tiden.

Vi frågade även om förskollärarna får chans till fortbildning. Alla förskollärare utom en beskriver att de får löpande fortbildning i form av kurser genom att den kommun de arbetar i anordnar dem. En av förskollärarna berättar att de har en pedagogisk handledare men att de aldrig får gå några kurser.

Ja vi har flera utbildningar på gång. Vi ska åka på en heldagsutbildning och en lokalutbildning på lite lägre nivå här i kommunen. (Anna)

Alla i vår kommun ska ha gått en dokumentationskurs men jag tänker att det inte räcker, man behöver vistas i miljöerna och sammanhangen. Ledningsgrupper, cheferna, pedagogistan och drivande pedagoger behöver på något sätt arrangera så att man möts kring dessa frågor som rör pedagogisk dokumentation på APT och kvalitetsdagar. (Maria)

Som vi tolkar det får alla pedagogerna på de förskolor våra informanter arbetar på någon form av fortbildning. Antingen i form av pedagogisk handledning eller att de får gå på kurser. Flera av förskollärarna berättar att de har nätverksträffar där de diskuterar frågor som rör pedagogisk dokumentation men många påtalar att detta arbete skulle kunna utvecklas och ske mer kontinuerligt.

5.4 Maktförhållanden och barns delaktighet

Tre av förskollärarna berättar att barnen är delaktiga i tankar och idéer kring dokumentation. Även i genomförandet och i dokumentationens utvärdering. De andra tre förskollärarna berättar att de känner en viss tveksamhet till om barnen är delaktiga i arbetssättet eller inte. Alla förskollärare berättar dock att barnen har rätten att säga nej om de inte vill vara med i dokumentationen genom att de bland annat frågar om lov innan de fotograferar barnen. Några förklarar även att de har börjat ha mer fokus på vad barnen gör, det vill säga att de tar kort på händelser och görandet i händerna och nödvändigtvis inte på barnets ansikte.

Hälften av våra informanter berättar under intervjuens gång att deras barn inte var delaktiga kring arbetet i den pedagogiska dokumentationen. Men som vi tolkade det och som de själva kom fram till under intervjuens gång var att de faktiskt var delaktiga på ett eller annat sätt. Dock är inte barnen medvetna om det själva enligt förskollärarna.

De är inte delaktiga utan vi gör allting. Det är väl heller inget mål men det är en fin tanke. (Anna)

Jag tror inte att de förstår på det sättet. Jag tror att de ofta tycker att det är väldigt trevligt när vi vuxna är intresserade av vad de gör. Vi förklarar inte på något

speciellt sätt att det här gör ni för att du ska lära dig det här och utvecklas inom det här utan det sker på ett annat sätt. (Karin)

Det övriga tre förskollärarna berättar att de arbetar aktivt med att barnen ska få vara delaktiga. De får till exempel vara med och ta bilder, filma, bestämma vad som ska tas upp på föräldramöten och samtala om bilder de har tagit.

Vi tänker att vi vill ge tillbaka bilderna och en del avdelningar låter barnen ta bilder själva. Det beror nog mest på hur man är som pedagog och arbetslag. (Maria)

Vi visar bilder och de får själva berätta vad som händer på bilderna. De får själva vara med och bestämma vad som ska sättas upp på väggarna och de får vara med och bestämma om vad som ska tas upp på föräldramöten. (Lisa)

Här kan vi finna spår av Vygotskij tankar om språket och dess betydelse inom det sociokulturella perspektivet. Barnen får sociokulturella erfarenheter genom att använda sig av alla sina sinnen. Med hjälp av olika strategier kan vi få våra medmänniskors uppmärksamhet genom att till exempel visa med kroppsspråket eller verbalt berätta vad som intresserar oss (Säljö, 2010).

Doverborg m.fl (2013) skriver att det är i samspelet med barn som barns lärande blir synligt och i vad de säger och gör. Det är viktigt med en pedagog som fångar denna händelse och att man sedan kan tolka och analysera det man lyckats observera och dokumentera. Utifrån det kan man sedan utmana barnen i deras vidare utveckling och uppmuntra deras intresse för olika fenomen. Enligt Svenning (2014) förekommer det pedagoger som försöker uppmuntra barn att medverka i olika dokumentationsprocesser genom bland annat fotografier, filmklipp och andra aktiviteter. Detta kan försvåra barnens chanser att säga nej och möjlighet att välja om de vill vara med eller inte. Våra informanter berättar dock att de alltid frågar barnen om de vill vara med på de fotografierna som de tar.

Genom att se barnen och att dokumentera dem i en film eller med bilder, framförallt genom film, kan man se att här fick de språket, här har de en dialog med varandra. De kanske inte riktigt är överens men i slutändan gjorde de det. Men oj, det är ju faktiskt demokrati. Man behöver inte sitta i envägskommunikation på en samling

och bara trycka in att du får säga vad du vill bara du inte sårar din kompis. Jag tänker att det blir en viss tristess och då börjar man nypa sin kompis och dra i håret.

(Maria)

Vi tolkar Marias citat ovan som att hon och hennes kollegor låter barnen få utforska och experimentera olika sätt att samspela med varandra genom leken utan att pedagoger går in och stör även om en situation uppstår och några barn är lite oense. Genom att störa och korrigera kan det lätt bli ett maktförhållande mellan de vuxna och barnen. Istället berättar Maria att de använder sig av olika dokumentationsverktyg för att synliggöra de olika lärandesituationerna som uppstår. Även fast pedagogen inte ingriper i situationen så är hen alltid närvarande och finns där som ett stöd för barnen.

Men barns delaktighet är beroende på hur stark pedagogens lärarkontroll och inramning är. Detta är något som Emilson (2008) tar upp i sin avhandling. Emilsson (2008) skriver vidare att i vissa situationer, till exempel en samling, kan barnen vara begränsade i sin delaktighet beroende på hur stark pedagogens lärarkontroll och inramning är. Pedagogerna kan ibland på ett medvetet sätt genom lek styra barnen ifrån saker som de anser vara opassande. Leken kan samtidigt vara lustfyllt och bidra till lärande och eventuellt utjämna maktskillnader mellan vuxna och barn.

Enligt Smidt (2010) ansåg Vygotskij att pedagoger har en mycket viktig roll i barns meningsskapande och utforskande. Genom att pedagogerna samspekar med barnen kan de tillsammans observera och dokumentera de olika lärandesituationer som uppstår. Leken är grunden till all utveckling och i leken befinner sig barnet i den så kallade utvecklingszonen. Vygotskij ansåg även att när barn leker så befinner de sig alltid över sin aktuella ålder och utvecklingsnivå. Barnens lekar baseras ofta på barnens egna erfarenheter där barnen själva bestämmer reglerna.

Strandberg (2006) skriver att i leken utforskar barnen något som de själva inte vet så mycket om. Att som barn få vara aktiv och få vara tillsammans med andra är en förutsättning för att ett lärande och utveckling ska kunna ske genom leken.

6 Diskussion och slutsatser

Syftet med vår studie har varit att ta reda på hur sex stycken förskollärare på sex olika förskolor arbetar med pedagogisk dokumentation. Vi har även undersökt vilka förutsättningar och attityder pedagogerna har till att genomföra pedagogiska dokumentationen och hur den synliggörs i verksamheten. Vi undersökte även för vilken målgrupp pedagogerna dokumenterar och vad barnen har för inflytande i dokumentationen.

De teorier vi har grundat vår analys på är Vygotskijs proximala utvecklingszon samt det sociokulturella perspektivet. Vi har även använt Dahlöf och Lundgrens ramfaktorteori.

6.1 Diskussion

Den första frågan vi valt att undersöka är hur förskollärarna arbetar med pedagogisk dokumentation och till vilken målgrupp de vänder sig till.

Tre av förskollärarna berättar att de arbetar aktivt och medvetet med pedagogisk dokumentation medan de övriga tre förskollärarna försöker utifrån de förutsättningar som ges på förskolan.

Gemensamt för alla förskollärare som vi har intervjuat är att det är barnens lärande som är i fokus när de arbetar med pedagogisk dokumentation. Barnen ska själva få en möjlighet att kunna reflektera över sitt eget lärande. De flesta nämner även att dokumentationen är ett bra sätt för dem att utvärdera verksamheten. Detta för att verksamheten ska bli av så hög kvalitet som möjligt. Även Sheridan och Pramling (2012) poängterar hur viktigt kvalitetsarbetet är. Verksamheten måste hålla en hög kvalitet för att det ska kunna ske en bra utveckling och skapa grunden till ett livslångt lärande hos barnen.

Förskollärarna berättar även att dokumentationen är ett bra material att visa upp för föräldrarna för att de ska få se hur en dag ser ut på förskolan. En del av förskollärarna kommer i kontakt med pedagogisk dokumentation när de arbetar utifrån målen i läroplanen, till exempel med olika typer av projekt tillsammans med barnen.

Lenz Taguchi (2013) skriver om det konstruktivistiska synsättet som en pedagog kan inta. Utifrån det synsättet arbetar pedagogerna med ett visst projekt och dokumenterar barnens tankar och funderingar utifrån målen i läroplanen.

När förskollärarna dokumenterar fotograferar och filmar de vad barnen gör. De dokumenterar även genom att visa vad barnen själva har skapat. Vissa av förskollärarna berättade att de brukar hänga upp en del av fotografierna och det som barnen själva har skapat på en vägg så att barnen och föräldrarna kan gå och titta på sina alster. Förskollärarna poängterar att det är lärandet genom samspelet i leken som de ofta försöker dokumenterar.

Här kan vi finna spår av Vygotskijs tankar om lekens och samspelets betydelse för barns utveckling och lärande (Smidt, 2010).

Åberg och Lenz Taguchi (2007) skriver bland annat i sin bok att det är i samspelet mellan barnen, vuxna och miljön som det skapas ett meningsfullt lärande. Det är pedagogernas uppgift att synliggöra alla barnen men det kan göras på olika sätt. Barnens styrkor och förmågor kan lyftas fram med fotografier eller skapande föremål. Det viktiga är att synliggöra alla våra olikheter för att ett lärande ska kunna ske.

En annan frågeställning har varit att få fram förskollärarnas attityder kring arbetet med pedagogisk dokumentation. Gemensamt för alla förskollärare är att de i grunden är positiva till pedagogisk dokumentation som ett arbetsverktyg. Av olika anledningar beskriver många av förskollärarna dock att tiden för pedagogisk dokumentation ofta inte räcker till i den utsträckning som de skulle önska. De flesta förskollärarna berättar att de dagliga rutinerna är det som först och främst måste prioriteras om till exempel någon i personalen är sjuk. Då är det lätt att tiden för dokumentationsarbetet försvinner. I dessa fall upplever några av förskollärarna att pedagogisk dokumentation mer blir som ett stressmoment och en börda än något som är kul och utvecklande att arbeta med.

Till viss del kan vi, utifrån våra observationer och förskollärarnas berättelser, se att arbetet med pedagogisk dokumentation eventuellt även avtar när lusten försvinner. Men framförallt hänger det på hur mycket tid som ges till denna typ av arbete.

Ekström (2007) kommer fram till samma resultat i sin forskning. Att pedagogernas möjligheter till dokumentation, planering och utvärdering ofta påverkas av bland annat bortfall av personal. De dagliga rutinerna prioriteras och allt annat väljs bort för att få ihop dagen. Denna typ av underbemanning är dock vanlig och för att en förändring ska kunna ske och för att pedagogisk dokumentation ska kunna ges mer tid och prioriteras ute på förskolor krävs det att förskolechefer och även politiker ger mer resurser så att inte arbetet avstannar så fort någon är sjuk.

Precis som Lundgren (1999) skriver måste vi förstå och vara medvetna om de ramfaktorer som påverkar arbetet på förskolorna. Vi har sett att de ramar som styr pedagogerna på de förskolor som vi har intervjuat kan vara till exempel ekonomiska. Begränsade ekonomiska resurser leder till att man inte har råd att ta in vikarier i fall någon är sjuk. Ekonomiska frågor leder även till att det eventuellt blir större barngrupper med färre pedagoger än vad som är optimalt. I vissa fall handlar det även om brist på förskollärare som innehar den teoretiska kunskaperna om hur pedagogisk dokumentation ska gå till.

Maktförhållanden och barnens delaktighet i den pedagogiska dokumentationen är också en av våra frågeställningar. Här kan vi se att förskollärarnas arbete skiljer sig åt. Tre av förskollärarna berättar att barnen är delaktiga genom att de är med tankar och idéer innan, i genomförandet och i utvärderingen av arbetet.

En av förskollärarna beskriver att barnen inte är medvetna om att de är delaktiga i dokumentationen och berättar att hen tror att barnen är mer intresserade av att en pedagog är närvarande och visar intresse för vad barnen gör.

De förskollärare som berättar att barnen är delaktiga i den pedagogiska dokumentationen låter barnen få vara med och ta bilder och även vara med och bestämma om vad som ska sättas upp på väggarna. Detta är något som vi har fått berättat för oss under intervjuernas gång och alltså inget som vi har haft möjlighet att observera.

Samtliga informanter berättar att de frågar barnen om lov innan de fotograferar barnen. Detta är något vi inte har observerat eftersom vi bara var på förskolan en kort stund.

Svenning (2014) skriver att det ibland förekommer pedagoger som försöker att motivera barnen till olika dokumentationsprocesser, vilket i sin tur kan leda till att man minskar deras chanser till att säga nej.

Intresset för maktförhållanden väcktes hos oss under arbetets gång. Utifrån vårt material blev det ändå aktuellt. Vi har därför valt att ha ett kapitel om det i tidigare forskning och inte som en teoretisk utgångspunkt.

Den här studien har fått oss att få upp ögonen för hur verkligheten kan se ut. Hur beroende förskolans verksamhet är av ramfaktorerna och dess påverkan. Vi har även under denna undersökning förstått hur viktig tiden är och att man får sitta ner i arbetslaget och reflektera över sin verksamhet. Detta för att bedriva en verksamhet av så hög kvalitet som möjligt utifrån de ramfaktorer som finns, samt främja barns utveckling och lärande. Det viktiga är inte vad man har för material när man dokumenterar det viktiga är att vara närvarande och reflektera över det som har hänt med arbetslaget och ibland barnen.

Doverborg m.fl (2013) beskriver tre dimensioner som kan påverka förskolans och verksamhetens kvalitet. Dimensionerna har att göra med hur pedagogerna ser på sin egen kompetens. Utifrån förskollärarnas berättelser kan vi koppla dessa dimensioner till ramfaktorteorin och vi kan se dess påverkan på verksamhetens kvalitet. Har förskollärarna inte de rätta förutsättningarna som krävs så är det svårt att göra ett bra jobb.

6.2 Slutsats

De vi har kommit fram till i vår undersökning är att förskollärarnas attityd till pedagogisk dokumentation överlag är positiv. De ser det som ett bra arbetsverktyg.

Syftet med dokumentationen är genomgående att synliggöra barnens lärande men även att utvärdera den egna verksamheten samt att ha något att visa för föräldrarna.

De förskollärare som har berättat att de inte arbetar aktivt med pedagogisk dokumentation och som inte inbjuder barnen till delaktighet är även de pedagoger som uttrycker att det ofta är yttre omständigheter som påverkar dem negativt i arbetet med dokumentation. Det finns alltså

en medvetenhet även hos dessa förskollärare att arbetet med pedagogisk dokumentation prioriteras bort för att det är så mycket annat som måste göras.

Tidsbrist och personalbrist är återkommande faktorer som gör att arbetet med pedagogisk dokumentation blir lidande och prioriteras bort helt eller delvis. Detta måste man dock även se som ett professionellt val hos pedagogerna då barnens välmående och säkerhet sätts i första hand då man till exempel på grund av sjukfrånvaro är få pedagoger. Tyvärr är risken att detta kan bli till en slags ond cirkel.

De ramfaktorer som påverkar förskolans verksamhet och som pedagogerna själva inte styr över påverkar alltså förskolans kvalitet i hög utsträckning och även pedagogernas egna förutsättningar till att genomföra en pedagogisk dokumentation på ett bra och genomtänkt sätt. Om inte tiden finns till att observera och dokumentera, till exempel, barns lärande genom lek och samspel så kan pedagogerna inte heller fånga upp barnens olika tankar, funderingar och intressen för olika ämnen.

Finns inte tiden för dokumentationsprocessen så tappar man även ofta bort lusten och energin till något som faktiskt skulle kunna vara ett roligt och utvecklande arbetsverktyg.

Detta citat summerar problematiken på ett ganska bra sätt.

”Om det blir för mycket dokumentation som ska göras blir det en stressfaktor i vardagen istället för att det blir något kul.” (Lisa)

Vi vill dock även nämna och lyfta fram de förskollärare som arbetade aktivt med den pedagogiska dokumentationen och som får den att fungera. Dessa förskollärare har till skillnad från de andra ofta getts de ramar och förutsättningar som krävs till detta arbete. De ges den tid som krävs för att kunna se lärandet i samspelet genom leken. De har även tiden för att kunna ge tillbaka dokumentationen till barnen genom att samtala kring vad de gjort och reflektera över den i arbetslaget. Här ser vi även att barnen kan vara delaktiga på ett annat sätt än de barn på de förskolor som inte arbetar lika aktivt med pedagogisk dokumentation.

Vår studie kan användas av kommunpolitiker, förskolechefer och pedagoger i syfte att få en förståelse för vilka ramfaktorer som påverkar vilka förutsättningar som finns att genomföra pedagogisk dokumentation i praktiken. Vill man prioritera detta område måste rätt förutsättningar ges.

6.3 Vidare forskning

Vidare forskning kring detta ämne skulle kunna vara att djupare gå in på vad som krävs för att pedagogisk dokumentation ska bli en naturlig och prioriterad del av verksamheten på alla förskolor. Hur man kan organisera en verksamhet så att pedagoger får de rätta förutsättningar för att arbeta med pedagogisk dokumentation. Detta i form av rimliga ramfaktorer, såsom tid, fler pedagoger, mindre barngrupper med mera.

Även maktförhållanden mellan vuxna och barn på förskolan skulle kunna vara ett intressant forskningsområde där man skulle kunna titta på hur det ser ut och var och när det uppstår.

Referenslista

Trycka källor

Arnqvist, Anders (2014). *Förskollärarens metod och vetenskapsteori*. Stockholm, Liber AB

Doverborg, Elisabeth, Pramling, Niklas & Pramling Samuelsson, Ingrid (2013) *Att undervisa barn i förskolan*. Stockholm: Liber AB

Ekström, Kenneth (2007): *Förskolans pedagogiska praktik: Ett verksamhetsperspektiv*.

Umeå: Fakulteten för lärarutbildningen. Umeå universitet, 5.

Emilson, Anette (2008) *Det önskvärda barnet. Fostran uttryck i vardagliga*

kommunikationshandlingar mellan lärare och barn i förskolan. Göteborg: Göteborgs universitet

Eriksson Zetterqvist, Ulla & Ahrne, Göran (2011) *Intervjuer*. I: Ahrne, Göran & Svensson, Peter (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber AB

Gustafsson, Bengt, Hemerén, Göran & Petterson, Bo (2011) *God forskningssed*. Stockholm: Vetenskapsrådet

Kullberg, Birgitta, (2009), *Etnografi i klassrummet*, Malmö: Studentlitteratur

Lundgren, Ulf P.(1999) *Ramfaktorteori och praktisk utbildningsplanering*: Pedagogisk forskning i Sverige, 4, nr.1.

Lenz Taguchi, Hillevi (2013): *Varför pedagogisk dokumentation?* Polen: Gleerups Utbildning AB

Lökken, Gunvor & Söbstad, Frode (2010) *Observation och intervju i förskolan*. Malmö: Studentlitteratur

Sheridan, Sonja & Pramling Samuelsson, Ingrid (2012) *Barns lärande- fokus i kvalitetsarbetet*. Stockholm: Liber AB

Skolverket. *Läroplanen för förskolan 98/10*

Skolverket (2012) *Uppföljning, utvärdering och utveckling i förskolan – pedagogisk dokumentation*

Smidt, Sandra (2010) *Vygotskij och de små och yngre barnens lärande*. Lund: Studentlitteratur AB

Strandberg, Leif (2006) *Vygotskij i praktiken. Bland plugghästar och fusklappar*. Finland: Nordstedts Akademiska Förlag

Svenning, Bente (2014) *Vad berättas om mig? Barns rättigheter och möjligheter till inflytande i förskolans dokumentation*. Polen: Studentlitteratur

Svensson, Peter & Ahrne, Göran (2011) *Att designa ett kvalitativt forskningsprojekt*. I: Ahrne, Göran & Svensson, Peter (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber AB

Säljö, Roger (2010) *Lärande i praktiken. Ett sociokulturellt perspektiv*. Falun: Nordstedts Förlagsgrupp AB

Vygotskij S, Lev (2007) *Tänkande och språk*. Göteborg: Diados AB

Wallin, Karin (1996) *Reggio Emilia och de hundra språken*. Eskilstuna: Liber Utbildning AB

Åberg, Ann & Lenz Taguchi, Hillevi (2007): *Lyssnandets pedagogik – etik och demokrati i pedagogiskt arbete*. Stockholm: Liber AB.

Elektronisk källa

<http://www.skolverket.se/laroplaner-amnen-och-kurser/forskola/stod-i-arbetet/pedagogisk-dokumentation>. Tillgänglig 2014-10-30

Bilagor

Bilaga 1: Intervjufrågor

1. Ålder:
2. Utbildning:
3. Hur länge har du arbetat inom förskola?
4. Hur länge har du arbetat på denna förskola?
5. Kan du berätta om hur ni arbetar med pedagogisk dokumentation?
  - Vad dokumenterar ni?
  - Hur dokumenterar ni?
  - När dokumenterar ni?
6. Vad är syftet med er dokumentation?
  - För vems skull?
7. Hur redovisar ni dokumentationen?
8. Kan du ge exempel på hur dokumentationen används i er verksamhet?
9. På vilket sätt följer ni upp dokumentationen?
10. Kan du berätta hur det känns att arbeta med pedagogisk dokumentation som verktyg?
11. På vilket sätt får ni chans till fortbildning i arbetet kring verktyget pedagogisk dokumentation?
12. Hur mycket tid i veckan får ni avsatt till att arbeta med er dokumentation?
13. Har barnen möjlighet att säga nej?
14. På vilket sätt är barnen delaktiga i pedagogisk dokumentation?